

1990'LI YILLARDA SURİYE'DE ÇOCUK HİKÂYESİ ÇOCUK HİKÂYESİNDE KARAKTER¹

NURUDDİN el-HÂŞİMÎ

ÇEVİRİ: YUSUF KÖŞELİ **

Özet: Bu çalışma, 1990'lı yıllarda Suriye'de, Üsâme ve et-Tali'î adlı çocuk dergilerinde yayınlanan bazı hikayeleri ele almış ve bu hikayelerde karakter seçimi ve bu karakterlerin ortak ya da farklı yönlerini analiz etmeye çalışmıştır. Ayrıca bu dönem çocuk hikayelerinde görülen bazı noksanlıklar da maddeler halinde özetlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Suriye, Çocuk Hikayesi, Karakter.

During The 1990s Children's Stories In Syria

The Character In Children's Stories.

Abstract: In this work was handled some stories published in children's magazines Usama and al-Tali'î in syria 1990s and was tried to analyze the selection of character and common or different aspects of these characters. In addition, children's stories of this period are summarized to itemizes in some deficiencies.

Keywords: Syria, Children's Stories, Character.

İlgi çekici hikaye, çocuk kıssasının dayanağı ise; karakter de, kıssanın inşasındaki temel unsurdur. Çünkü karakter, olayların oluşumuna katkıda bulunur ve ondan olumlu ya da olumsuz etkilenir. Karakterler olmadan bir kıssa tahayyül edilemez. Arap mirasımız bize, dünya edebiyatını etkilemiş ve

¹ İttihâdu'l-Kuttâbi'l-'Arab tarafından çıkarılan el-Mevkıfu'l-Edebî adlı Aylık Edebiyat Dergisi'nin 400. sayısının (Şam 2004) 52-57. sayfaları arasında yayınlanan "Kıssatu'l-Etfâl Fî Suriye Fî't-Tis'iniyyât / el-Şahsiyye fî'l-Kıssati't-Tıfliyye" adlı makalenin Arapça aslından çevirisidir.

** Yrd. Doç Dr. Muş Alparslan Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Arap Dili ve Belagatı Anabilim Dalı (yusufkoseli@hotmail.com)

halen etkileyen (Alauddin, Sindibad, Ali Baba, Cuhâ, Şatır Hasan vb...) ölümsüz karakterler sunmayı başarmıştır.

Onun ölümsüzlüğünün sırrı, canlılığında ve çocukların zevk aldığı, tehlikelere meydan okuyan gözü pek; zeka, cesaret, coşku, hırs, özgürlük ve bağımsızlık sevgisi vasıflarını taşıyan maceraperest karakterlerin özelliklerinin çeşitliliğinde gizlidir.

1990'lı yıllarda onlarca çocuk hikaye mecmuası basılmış, Usame ve et-Tali'î dergilerinde yüzlerce öykü yayınlanmıştır. Çalışmamda, Suriye'de bu dönem yazarlarının birçoğundan seçtiğim yüz civarında çocuk hikayesinden, bu hikayelerin karakterlerinin doğasını aşağıdaki şekilde açıklamaya ve ifade etmeye çalıştım:

- 1- Bu hikayelerin bir çoğunun kahramanı çocuktur. Bunu, Delâl Hâtem'in, kahramanı dört yaşında küçük bir kız çocuğu olan "Hikâyât Min Tufûle Zeyneb" (1), Necîp Kiyâlî'nin "Sa'du ve Kasas Uhrâ" (2), Dr. Muvaffak Ebû Tavk'ın "Mervan ve Elvan" (3), Heysem Yahyâ el-Havvâce'nin "es-Semâ'u'letî Emtarat Zeheben" (4), Arif el- Hatîb'in "es-Sâ'atu'z-Zehebiyye" (5), Nizâr Neccâr'ın "Rezzân es-Sağîra" (6), Cemâl Alûş'un "Sâmihnî Yâ Ahî" (7) ve Muhammed Karâniyâ'nın "Hivâru's-Sabâh" (8) hikayelerinde görebiliriz.
- 2- Abdû Muhammed'in "el-Etfâl ve'l-Cisr" (9) hikayesinde olduğu gibi, hikayenin kahramanı, karşıya geçebilmek için su seviyesi yükselen nehrin mecrasına kaya yuvarlamada birbirleriyle yardımlaşan bir grup çocuk olabilir... (Biz dört veya beş çocuktuk...) Abdû Muhammed'in "el-Etfâl ve'l-Mevz" (10) hikayesi de aynı şekildedir. 'Ârif el-Hatîb'in, kahramanı, düşmanın bombaladığı köylerinin çocuklarına yardıma koşan bir grup çocuk olan "Kalb Vâhid" (11), Meryem Hayırbek'in, heykellerin taşlarını kullanarak zalim kral ve büyücü kadının kötülüklerine karşı koymayı başaran bir grup çocuğun olduğu "Medînetu'l-Hicâre" (12) ve Muhammed Muhyiddin Minû'nun, yağmur damlalarının paraya dönüşmesini düşleyen çocukların olduğu "Hilm Mâtir" (13) hikayelerinde de durum aynı şekildedir.

Peki kahramanı çocuklar olan hikaye, çocuk okuyucuları diğerlerinden daha mı fazla cezbediyor. Hayır, ben buna inanmıyorum. Bu durum, hikaye sanatının zevk verme ve yaratıcı hayal ufuklarını açma kudretiyle bağlantılıdır.

- 3- Muhammed el- Muvahhad'ın, uçurtmaları en yükseklerle taşıyan, çiçeklerle şakalaşan, gemilerin yelkenini iten ve genç kızların kurdellarıyla eğlenen rüzgarın kahraman olduğu "el-Bintu's-Sağîra ve'r-Rîh" (14) hikayesinde olduğu gibi tabiat olaylarının kahraman olduğu hikayeler de vardır. Aynı şekilde, 'Ârif el- Hatîb'in "en-Nehru's-Sağîr" (15) hikayesinde, kuruyan ağaçları sulayan, akışını

engelleyen kayanın inadına direnen, her var oluşun özünde olduğu için kurduğu zaman üzülmeyen bir nehrin kahraman olduğunu görürüz.

- 4- Bazı hikayeler, bu hikayelerin kahramanı yapılan hayvanların insanlaştırılmasına dayanır. Bunun örneğini Hüseyin Râcî'nin "Kittatân ve Sa'leb" (16), Cemâl 'Alûş'un, kahramanı bir tavşan ve bir tilkinin olduğu "es-Sa'leb Lâ Te'kulu'l-Cuzr" (17) ve Faysal Hacerî'nin, kahramanı bir kuş ve bir tilki olan "el-Mekânu'l-Münâsib" (18) hikayelerinde görürüz.
- 5- Çocuk hikayesi karakterlerinde kahraman olarak yetişkinler de olabilir. Mahmûd Muflih el- Bekr'in, "Beşîr Ye'ûdu" (19) hikayesinde kahraman, savaşçı bir gençtir. Abdû Muhammed'in, "Meliku'l-Ahlâm" (20) hikayesinde bir kralla veziri; Lînâ Kîlânî'nin, "Sindrella 2000" (21) hikayesinde bilim adamları ve mühendisler, hikaye kahramanlarıdır. Dr. Tâlib 'Umrân'ın "Şahnetu'd-Dimâğ" (22) hikayesinde da durum aynı şekildedir.
- 6- Ârif el- Hatîb'in, sandal ve denizi insanlaştırıp onları sohbet ettirdiği (23) gibi, Necîb Kiyâlî'nin bir topu (24); Dr. Muvaffak Ebû Tavk'ın, "et-Tarîku's-Sahîha" (25) hikayesinde ağız, burun ve havayı; Muhammed Muhyiddin Minû'nun "es-Sadîkân" (13) hikayesinde rakamları insanlaştırdığı gibi (cansız varlıklar da insanlaştırılarak kahraman yapılabilir.)

Bu karakterler, bitki, evcil hayvan, havuz, fiskeye ve mobilya gibi şeylerden etkilenecek evlerin içinde - Bunu özellikle Delâl Hâtem ve Necîb Kiyâlî'nin hikayelerinde görürüz- veya caddeleri, sokakları, satıcıları, çocukları, sınıfların ve sıraların dahil olduğu okulu ile bir mahallede ya da yolları, evleri, hayvanları, denizi, ormanı, dağları ile bir köyün olduğu gerçek bir çevrede hareket ederler... Dr. Tâlib 'Umrân'ın yazdığı bilim-kurgu hikayelerinde ve yazar Lînâ Kîlânî'nin son hikayelerinde yaptıkları gibi bazı yazarlar ise uzay gemileri, roketler, galaksiler, uzay laboratuvarları gibi hayali dünyalar yaratırlar.

Yazarlar, karakterleri çizmede farklı metotlar kullanırlar. Bazıları, Aziz Nessar'ın "Hamâmetân" (26) hikayesinde "Marzuk uzun boyu ve somurtkan yüzüyle korkunç bir dev andırır. Evcil kuşları sever." diyerek yaptığı gibi doğrudan anlatım yoluna başvururlar. Tıpkı, "Selva, yasemin çiçeği gibi, güvercinlerin dostu, dokuz yaşını geçmeyen küçük bir çocuktur. Cılız vücutlu, parlak gözlü ve siyah saçlıdır." (26) ifadeleriyle bize küçük bir kız çocuğunu tasvir ettiği gibi. Burada fiziksel özelliklerin psikolojik özelliklerle kaynaşmasını görürüz. Necîb Kiyâlî, "Sâmehak Allah Yâ Ceddi" (27) hikayesinde bize küçük Naim'i şöyle tasvir eder: "Naim, oyun oynamayı ve neşelenmeyi çok seven bir çocuktur. Yakınları onu Top Naim lakabıyla

çağırır. Çünkü top gibi kısıdır.” Lînâ Kîlânî “Sindrella 2000” hikayesinin kahramanı Sandy’yi şöyle tasvir eder: “Sandy yirmi yaşlarında bir genç kızdır. Lise diplomasını almıştır ve bütün hayali Fen Bilimlerinde, üniversite eğitimini sürdürmektedir. (21) Ancak bir trafik kazasında annesini ve kardeşini kaybettikten sonra öğretmen olarak çalışmak zorunda kalır.” Delâl Hâtem, hikayenin kahramanı Zeynep’i, kahramanın kendi ağzından şöyle anlatır: “Ben dört yaşında şımarık bir tek çocuktum. Bir sürü oyuncağım vardı ama ben çabuk sıkılıp hep şikayet ederdim.” (1) Abdû Muhammed ise kahramanı hakkında şöyle der: “ Abdû, basit bir evden başka hiçbir şeyi olmadığı halde, kazandığını daha muhtaç olanlara harcayan bir fakirdi... Lokmasını başkalarıyla paylaşmaktan kaçınmayacak kadar cömertti.” (28)

Bu karakterlerin özelliklerini, yaptıkları, söyledikleri, başkalarının onlar hakkında konuşmaları ve vardıkları akıbet vasıtasıyla biz de somutlaştırırız. Muhammed Karâniyâ’nın “Ene Âsif” hikayesinde, yazarın, “Annesi onu ekmek ve süt alması için çarşıya gönderir. Çocuk bir-iki saat gözden kaybolur. Sonra döner ve annesi ona sorar: Ekmek ve süt nerede Hasan? Çocuk sessizce ve utanarak annesinin önünde durur ve kısık bir sesle şöyle der: Unuttum...” (29) ifadeleri sayesinde çocuğun aşırı dalgınlığını ve unutkanlığını keşfederiz.

Kerîm Rüstem’in “Bâkatu’l-Ezhâr” (30) hikayesinde, eylemleri vasıtasıyla, bir askerin cesareti sonucunu çıkarırız. Cesur asker, kendisine isabet eden yaraya aldırmandan bir kız çocuğunu İsrail uçaklarının bombardımanından korumuştur. Tıpkı Cemâl ‘Alûş’un “Sâmihni Yâ Ahî” (31) hikayesinde; “Küçük kız cebinden on lira çıkarır ve kardeşine şefkatle şöyle der: bunu al, benim payımı da al. Bisiklet alabilmen için buna senin daha çok ihtiyacın var.” dediğinde Hind’in, kardeşine olan sevgisini ve diğerkamlığını gün yüzüne çıkardığımız gibi...

Dr. Tâlib ‘Umrân’ın hikayelerinin kahramanlarının, “Şahnetu’d-Dimâğ” hikayesindeki gibi macera, bilinmeyi keşfetme ve bilimsel gerçekleri araştırmaya olan düşkünlüklerini ve hikayelerdeki bu karakterlerin karşılaştıkları olaylar ve deneyimler neticesinde, bu gelişme genellikle olumlu olur, gelişmelerini fark ederiz. ‘Ârif el-Hatîb’in “Kalb Vâhid” (11) hikayesinde, kağıt uçakları yırtarak: “Kağıttan uçaklar değil, gerçek uçaklar istiyoruz.” diyen çocukları görürüz. ‘Azîz Nassâr’ın “el-La’b Tezhebu İlâ’l-Bahr” (32) hikayesinde Hussâm, oyuncaklarını başkalarıyla paylaşmak istemeyen bencil bir çocuktan; oyuncaklarını çocuklarla paylaşan ve bundan zevk ve mutluluk duyan bir çocuğa dönüşür.

Necîb Kiyâlî’nin “E’vâdu’l-Bâbûnc” (33) hikayesinin kahramanı, karısının ayağının kırılmasına sebep oldukları için kuşlardan nefret eden ve onlardan intikam almak isteyen bir insandan, onlara şefkat gösteren ve koruyup gözeten bir insana dönüşen Mahmud’dur. Heysem Yahyâ el-Havvâce’nin “es-Semâu’l-letî Emtarat Zeheben” (4) hikayesinde, sonunda

yağmur damlalarının gerçek altın olduğunu kavrayan hassas bir çocuktur, Hüseyin Hâşim'in "el-Kaviyy" (34) hikayesinde, kendisinden daha iyi notlar aldığı için Küçük Selim'e saldırdığına pişman olup özür dilemeye ve arkadaş olmaya karar veren güçlü bir çocuğu görürüz... Delâl Hâtem'in "Leyle Teverreme Hadd" (35) hikayesinde ise kahraman, dişlerinin temizliğini ihmal eden bir insandan, dişlerini korumanın önemini kavrayan bilinçli bir insana dönüşen bir kız çocuğudur.

Karakterlerdeki bu olumlu gelişme, yazarların, hikayelerinde hedefledikleri şeydir. Çünkü onların temel amacı eski çürümüş değerleri kökünden söküp, yazarın inandığı faydalı pozitif değerlerin tohumunu atmaktır. Çocuk hikaye karakterlerinin, hikaye içinde arzu edilen hedeflerini göz önüne alırsak aşağıdaki şekilde gruplara ayırabiliriz:

- 1- Delâl Hâtem'in, Zeynep (1); Nizâr Nacâr'ın, yüzme ve doğayı keşfetme sevdasının onu nehre gitmeye ve sorumsuzlukla neticelenen bir maceraya ittiği "Yevm Zehebtu Îlâ'n-Nehr" (36) hikayesinin kahramanı Ahmet gibi soru sorma ve tecrübe etme yoluyla keşfetmeyi ve öğrenmeyi seven karakterler vardır. Bu karakterleri Dr. Tâlib 'Umrân'ın "Şahnetu'd-Dimâğ" (22) ve Lînâ Kîlânî'nin "Sindrella 2000" (21) hikayelerinde de görürüz.
- 2- Abdû Muhammed'in "el-Etfâl ve'l-Cisr" (9) hikayesindeki gibi karşılaştıkları engelleri ve zorlukları yenmek isteyen karakterler. Çocuklar nehrin karşısına geçmek isterler ancak sel, köprüyü yıkmıştır. Cemâl 'Alûş'un "es-Sa'leb Lâ Te'kulu'l-Cezer" (17) hikayesinde, tilkiden kendini kurtarmak isteyen küçük bir tavşan ve 'Ârif el- Hatîb'in "el-Ġussetu'l-Ahîra" hikayesinin kahramanı, hatalı bir silaha benzettiği uzun yalancı dilinden kurtulmak isteyen ve dilini ısırın Dîbû gibi.
- 3- Meryem Hayırbek'in "Medînetu'l-Hicâre" (12) hikayesinde olan özgürlüğe aşık, onu arzulayan ve onun uğrunda mücadele eden karakterler. Hikayede, şehirlerini işgal eden ve insanlarını büyüleyip taş heykellere dönüştüren zalim krala karşı taşlarla savaşan şehrin çocuklarını görürüz. Aynı gayeyi, Muhammed Muhyiddin Minû'nun "Hilm Mâtir" (13) hikayesinde, topraklarının Siyonist düşmandan kurtulmasını düşleyen çocuklarda da görürüz.
- 4- Münakaşa, inat, başkalarına ve özellikle daha zayıflara eziyet etmeyi seven ancak başlarına kötü bir şey gelip yaptıklarına pişman olan karakterler. Bu karakterlerin örneklerini Abdû Muhammed'in "el-Etfâl ve'l-Mevz" (10), Hüseyin Hâşim'in "el-Kaviyy" (34) ve Delâl Hâtem'in "Ġalta" (37) hikayelerinde görmemiz mümkündür.

- 5- Heysem Yahyâ el-Havvâce'nin "es-Semâu'l-letî Emtarat Zeheben" (4) hikayesindeki gibi gerçek dışı düşlerini gerçekleştirmek isteyen ve sonunda hatalarını anlayan karakterler.
- 6- Muhammed Karâniyâ'nın "Vâil Lâ Yuhibbu'l-Bahr" (29) ve Nizâr Nacâr'ın "Yevm Zehebtu Îlâ'n-Nehr" (36) hikayelerindeki gibi babalarının öğüdünü dinlemeyip zorluklarla karşılaşan çocuklar.

Beyân Safedî'nin, zekasıyla tilkiyi cezalandırmayı ve yakalamayı başaran ancak onu tavuklarının kümesine hapsedip tavukları yemesine sebep olan yaşlı bir kadını gördüğümüz "el-'Acûz ve's-Sa'leb" hikayesindeki gibi karakterlerin inşasında zaman zaman çelişkiler dikkatimizi çeker. Faysal Hacı'nın "el-Mekânu'l-Münâsib" (18) hikayesindeki kuş karakterinde de uyumsuzluk görürüz. Kuş, bu bilgi kuşlarda içgüdüsel bir şey olmakla birlikte, yumurtasını tilkinin inine mi yoksa karganın yuvasına mı koyacağını bilmez.

Karakterlerin doğası, hareket ettikleri çevre, gelişimleri, türleri ve hedeflerinin bu genel tetkikinden sonra aşağıdaki şekilde yorumlayabiliriz:

- Çoğu yazar, karakterin yaşına ve sosyal statüsüne bakmaksızın kendi fikirlerini doğrudan hikayelerinin kahramanlarına yüklemiştir. Faysal Hacı'nın "el-Uğniyyatu'l-Cemîle" hikayesinin kahramanı küçük bir çocuktur. Bununla birlikte aşağıdaki ifadeler dilinde dolaşır: "Bütün altınlardan daha pahalı vatanım" "Toprak onun için çalışanın malıdır."

- Yazarlar karakterlerini pozitif; zeki, çalışkan, doğayı seven, bilerek hata yapmayan, bütün kötülüklerden masum olarak sunarlar. Nizâr Neccâr "Selâsu Lîrât Zehebiyye" hikayesinin kahramanını şöyle diyerek tasvir eder: Ahmet, okula giden, onurlu, temiz, düzenli, çalışkan ve ailesinin, akrabalarının ve komşularının rızasından çıkmayan sizin yaşınızda bir çocuktur. (36) Çocukların merakını etkilemeyen bu pastörize edilmiş karakter örneği, hayatın iyi- kötü, güzel-çirkin kombinasyonu olduğunu idrak etmeyen yazarların hayalindekiler dışında mevcut değildir.

- Hikayelerde, büyük olasılıkla nasihat vermeyi haklı göstermek için baba, anne, öğretmen, teyze, dede vb. karakterler çoktur.

- 'Ârif el Hafîb'in "Mecnûn" Abdû Muhammed'in "Meliku'l-Ahlâm" (20) ve Muhammed Karâniyâ'nın "el-Bint ve'z-Zubâbe" (41) hikayelerindeki gibi bazı yazarlar, kahramanlarını zaman zaman halk edebiyatı ve mirastan almışlardır.

- Yazarların çoğu, hikayelerinin karakterlerinin isimlerini görmezden gelmiş ve onun yerine (marangoz, demirci, çiftçi, tüccar) gibi meslek isimlerini veya (baba, amca, dede, hala teyze) gibi akraba isimlerini, bazen de (daha büyük, daha küçük, çok zayıf ve şişman) gibi sıfatları kullanmışlardır.

- Bazı yazarlar hikayelerinde, farklı hikayelerin anlattığı ve boyutlarını aydınlattığı bir tek karakterden bahsederler. Örneğin; Delâl Hâtem'in "Hikâyât Min Tufûle Zeyneb" (1), Necîb Kiyâlî'nin "Sa'dû ve Kasas Uhra" (2), Abdû Muhammed'in "Hikâyetu'l-'Ammi Mustafâ" (28), Nizâr Neccâr'ın "Hikâyât Ahmed" (36) ve 'Ârif el-Hatîb'in "el-Ğussatu'l-Ahîra" (37) hikayesinin kahramanı "Dîbû"...

- Karakterlerin içsel özelliklerini tasvir eden; çekişmeler, düşler, kaygılar ve hırslardan bahseden hikaye bulmak nadirdir.

Sonuç olarak; 1990'lı yıllarda çocuk hikaye yazarlarının takdim ettiği karakterlerin çoğunun; yazarın, sadece basit bir etki bırakarak okuyucunun zihninden kaybolan basit ve hızlı bir şekilde çizdiği benzer solgunlukta görüldüğünü söyleyebiliriz. Çünkü bizim yazarlarımız hala, asil hisleri ve hayal gücünü etkileyen belirgin bir canlı karakter sunmayı başaramadı. Bizim yazarlarımız hala fikirlerini hazır örneklerle esir ediyorlar; kahramanlarının, hızlı bir şekilde doğrudan seçkin bir modele dönüşmesini istiyorlar ve bazı yazarların hayallerindeki dışında varlığı olmayan, bu karakterlerin kendilerini artık hoşnut etmediği çocuklarımız için çeşitli bilgilerin yığıldığı bir dünyada çok yaşamayan, sıradan, canlılığı fakir ve sönük karakterler çiziyorlar.

Kaynaklar:

- 1- Delâl Hâtem, Hikâyât Min Tufûle Zeyneb, İttihâdu'l-Kuttâbi'l-'Arab, 1996.
- 2- Necîb Kiyâlî, Sa'dû ve Kasas Uhra, İttihâdu'l-Kuttâbi'l-'Arab, 1993.
- 3- Muvaffak Ebû Tavk, Mervan ve Elvan, İttihâdu'l-Kuttâbi'l-'Arab, 1994.
- 4- Heysem Yahyâ el-Havâce, es-Semâ'ul'İletî Emtarat Zeheben, İttihâdu'l-Kuttâbi'l-'Arab, 1997.
- 5- 'Ârif el-Hatîb, es-Sâ'atu'z-Zehebiyye, Usâme Dergisi, sayı: 529/1995.
- 6- Nizâr Neccâr, Rezân es-Sağîra, Usame Dergisi, sayı: 536/1996.
- 7- Cemâl 'Allûş, Sâmihnî Yâ Ahî, Usâme Dergisi, sayı: 546/1997.
- 8- Muhammed Karâniyâ, Hivâru's-Sabâh, Usâme Dergisi, sayı: 542/1996.
- 9- Abdû Muhammed, el-Etfâl ve'l-Cisr, Usâme Dergisi, sayı: 537/1996.
- 10- Abdû Muhammed, el-Etfâl ve'l-Mevz, Usâme Dergisi, sayı: 531/1995.
- 11- 'Ârif el-Hatîb, Kalb Vâhid, Usâme Dergisi, sayı: 554/1997.
- 12- Meryem Hâyırbek, Medînetu'l-Hicâre, İbn Hayyân Matbaası, 1990.
- 13- Muhammed Muhyiddin Mînu, el-'Alem Li'l-Cemî', İbnu'l-Velid Matbaası-1995.
- 14- Muhammed el- Muvahhid, el-Bintu's-Sağîra ve'r-Rîh, Usâme Dergisi, sayı: 471/1996.
- 15- 'Ârif el-Hatîb, en-Nehru's-Sağîr, Usâme Dergisi, sayı: 556/1997.
- 16- Hüseyin Râcî, Kittatân ve Şa'leb, Usâme Dergisi, sayı: 540/1996.
- 17- Cemâl 'Allûş, es-Şa'leb La Te'kulu'l-Cezer, Usâme Dergisi, sayı: 543/1996.
- 18- Faysal Hacı, el-Mekânu'l-Münâsib, Usâme Dergisi, sayı: 461/1997.
- 19- Mahmûd Muflih el-Bekr, Beşîr Ya'ûdu, Usâme Dergisi, sayı: 547/1997.
- 20- Abdû Muhammed, Meliku'l-Ahlâm, Dâru'l-Fikr, Şam 1997.
- 21- Lînâ Kîlânî, Sindrella 2000, Kültür Bakanlığı, 1996.
- 22- Tâlib 'Umran, Şahnetu'd-Dimâğ, İttihâdu'l-Kuttâbi'l-'Arab, 1996.

- 23- 'Ârif el- Hatîb, el-Kârib ve'l-Bahr, Usâme Dergisi, sayı: 463/1996.
- 24- Necîb Kiyâlî, el-Kabd 'Alâ Da'bûle, Usâme Dergisi, sayı: 551/1997.
- 25- Muvaffak Ebû Tavk, et-Tarîku's-Sahîha, Usâme Dergisi, sayı: 498/1996.
- 26- 'Azîz Nassâr, Hamâmetân, Usâme Dergisi, sayı: 457/1995.
- 27- Necîb Kiyâlî, Sânehak Allah Yâ Ceddî, Usâme Dergisi, sayı: 541/1996.
- 28- Abdû Muhammed, Hikâyetu'l-'Ammi Mustafâ, Kültür Bakanlığı, 1992.
- 29- Muhammed Karâniyâ, es-Saħra ve'l-Bahr, İttihâdu'l-Kuttâbi'l-'Arab, 1996.
- 30- Kerîm Rüstem, Bâkatu'l-Ezhâr, Usâme Dergisi, sayı: 542/1996.
- 31- Cemâl 'Allûş, Sâmihnî Yâ Aħî, Usâme Dergisi, sayı: 546/1997.
- 32- 'Azîz Nassâr, el-La'b Tezhebu İlâ'l-Bahr, Usâme Dergisi, sayı: 552/1997.
- 33- Necîb Kiyâlî, E'vâdu'l-Bâbûnc.
- 34- Hüseyin Hâşim, el-Kaviyy, Usâme Dergisi, sayı: 520/1996.
- 35- Delâl Hâtem, Leyle Teverreme Haddî, Usâme Dergisi, sayı: 498/1996.
- 36- Nizâr Neccâr, Hikâye Ahmed, İttihâdu'l-Kuttâb, 1993.
- 37- 'Ârif el- Hatîb, el-Ġussatu'l-Aħîra, Usame Dergisi, sayı: 547/1997.
- 38- Delal Hatem, Ğalta, Usame Dergisi, sayı: 530.
- 39- Beyân Safedî, el-'Acûz ve's-Sa'leb, Usame Dergisi, sayı: 557/1995.
- 40- Faysal Hacı, es-Seyfu'l-Meshûr, İttihâdu'l-Kuttâbi'l-'Arab, 1990.
- 41- Muhammed Karâniyâ, el-Bint ve'z-Zubâbe, Usame Dergisi, sayı: 541/1996.